
Državni izpitni center

SPOMLADANSKI ROK

ELEKTROTEHNIKA

NAVODILA ZA OCENJEVANJE

Četrtek, 16. junij 2005

SPLOŠNA MATURA

A01

V bakrenem vodniku je enosmerni tok $I = 80 \text{ mA}$.

Koliko prostih elektronov prečka presek vodnika v časovnem intervalu $t = 4 \text{ }\mu\text{s}$?

(2 točki)

Rešitev in navodila za ocenjevanje

Izračun števila prostih elektronov

$$It = Q = ne \Rightarrow n = \frac{It}{e} = \frac{80 \cdot 10^{-3} \cdot 4 \cdot 10^{-6}}{1,6 \cdot 10^{-19}} = 2 \cdot 10^{12} \dots\dots\dots 2 \text{ točki}$$

A02

V vodniku s premerom $d = 0,8 \text{ mm}$ je gostota toka $J = 4 \text{ A/mm}^2$.

Izračunajte električni tok v vodniku.

(2 točki)

Rešitev in navodila za ocenjevanje

Izračun toka

$$I = JS = J \frac{\pi d^2}{4} = 4 \cdot 10^6 \frac{\pi \cdot 0,8^2 \cdot 10^{-6}}{4} = 2 \text{ A} \dots\dots\dots 2 \text{ točki}$$

A03

Volt (V) je izpeljana enota mednarodnega merskega sistema SI.

Enoto volt izrazite z osnovnimi enotami merskega sistema SI.

(2 točki)

Rešitev in navodilo za ocenjevanje

Izrazitev enote volt

$$V = \frac{J}{C} = \frac{N \cdot m}{A \cdot s} = \frac{(kg \cdot m \cdot s^{-2}) \cdot m}{A \cdot s} = \frac{kg \cdot m^2}{A \cdot s^3} \dots\dots\dots 2 \text{ točki}$$

A04

Celotna električna energija v vzporedno vezanih kondenzatorjih s kapacitivnostma

$C_1 = 20 \text{ nF}$ in $C_2 = 60 \text{ nF}$ je $W_d = 400 \text{ μJ}$.

Izračunajte napetost U na prvem kondenzatorju.

(2 točki)

Rešitev in navodila za točkovanje

Napetosti na kondenzatorjih sta enaki

$$W_e = \frac{(C_1 + C_2)}{2} U^2 \Rightarrow U = \sqrt{\frac{2W_e}{C_1 + C_2}} = \sqrt{\frac{2 \cdot 400 \cdot 10^{-6}}{80 \cdot 10^{-9}}} = 10 \text{ V} \dots\dots\dots 2 \text{ točki}$$

A05

Z ampermetrom, ki ima notranjo upornost $R_A = 12 \text{ m}\Omega$ in merilno območje $I_A = 5 \text{ A}$, želimo meriti toke do vrednosti $I = 20 \text{ A}$.

Izračunajte upornost R_s ampermetrovega soupora.

(2 točki)

Rešitev in navodila za ocenjevanje

Izračun upornosti soupora

$$R_A I_A = R_s I_s = R_s (I - I_A) \Rightarrow$$

$$R_s = R_A \frac{I_A}{I - I_A} = 12 \cdot 10^{-3} \cdot \frac{5}{20 - 5} = 4 \text{ m}\Omega \dots\dots\dots 2 \text{ točki}$$

A06

Na realni vir z napetostjo prostega teka $U_0 = 12 \text{ V}$ je priključeno prilagojeno breme. Tok skozi breme je $I = 6 \text{ A}$.

Kolikšna je notranja upornost R_n vira?

(2 točki)

Rešitev in navodila za točkovanje

Za prilagojeno breme upornosti R_b velja

$$R_b = R_n \text{ in } U_0 = 2R_n I \Rightarrow R_n = \frac{U_0}{2I} = \frac{12}{2 \cdot 6} = 1 \text{ }\Omega \dots\dots\dots 2 \text{ točki}$$

A07

Medosna razdalja vzporednih vodnikov dvovoda je $d = 50$ cm . Med vodnikoma deluje na vsakem metru dolžine magnetna sila $F_m = 4$ mN .

Izračunajte tok I v vodnikih dvovoda.

(2 točki)

Rešitev in navodila za ocenjevanje

Tok dvovoda

$$F_m = \frac{\mu_0 I^2 l}{2\pi d} \Rightarrow I = \sqrt{\frac{2\pi d}{\mu_0} \cdot \frac{F_m}{l}} = \sqrt{\frac{2\pi \cdot 0,5}{4\pi \cdot 10^{-7}} \cdot \frac{4 \cdot 10^{-3}}{1}} = 100 \text{ A} \dots\dots\dots 2 \text{ točki}$$

A08

Med časoma $t_1 = 0,12$ ms in $t_2 = 0,27$ ms se je magnetni pretok skozi tuljavo z $N = 150$ ovoji linearno povečeval od vrednosti $\Phi_1 = 2,5$ μ Wb do vrednosti $\Phi_2 = 4,5$ μ Wb.

Kolikšna je bila v tem času inducirana napetost med priključkoma tuljave?

(2 točki)

Rešitev in navodilo za ocenjevanje

Inducirana napetost

$$u_{\text{ind}} = -N \frac{\Phi_2 - \Phi_1}{t_2 - t_1} = -150 \cdot \frac{(4,5 - 2,5) \cdot 10^{-6}}{(0,27 - 0,12) \cdot 10^{-3}} = -2 \text{ V} \dots\dots\dots 2 \text{ točki}$$

A09

Kondenzator ima pri frekvenci $f = 20$ kHz impedanco $Z_C = -j50$ Ω .

Izračunajte kapacitivnost kondenzatorja.

(2 točki)

Rešitev in navodila za ocenjevanje

Impedanca kondenzatorja

$$Z_C = \frac{1}{j\omega C} = \frac{-j}{2\pi f C} = -j50 \text{ } \Omega \Rightarrow$$

$$C = \frac{1}{2\pi f Z_C} = \frac{1}{2\pi \cdot 20 \cdot 20^3 \cdot 50} = 159 \text{ nF} \dots\dots\dots 2 \text{ točki}$$

A10

Harmonična (sinusna) napetost ima efektivno vrednost $U = 14,1$ V, periodo $T = 1$ ms in začetni fazni kot $\alpha_u = 0^\circ$.

Zapišite časovno funkcijo $u(t)$ te napetosti.

(2 točki)

Rešitev in navodila za ocenjevanje

Harmonična napetost

$$u(t) = U_m \cos\left(\frac{2\pi}{T}t + \alpha_u\right) = \sqrt{2}U \cos\left(\frac{2\pi}{T}t + \alpha_u\right)$$

$$u(t) = \sqrt{2} \cdot 14,1 \cdot \cos\left(\frac{2\pi}{10^{-3}\text{ s}}t + 0\right) \text{ V} = 20 \cos(6280 \text{ s}^{-1}t) \text{ V}$$

Rešitev smemo zapisati tudi s sinusno funkcijo

$$u(t) = 20 \sin(6280 \text{ s}^{-1}t) \text{ V} \dots\dots\dots 2 \text{ točki}$$

A11

Efektivna vrednost medfaznih napetosti simetričnega trifaznega sistema je $U = 400$ V. Na ta sistem priključimo tri enaka grela v vezavi zvezda. Efektivne vrednosti faznih tokov so enake $I_f = 5$ A.

Izračunajte upornost posameznega grela.

(2 točki)

Rešitev in navodila za ocenjevanje

Upornost grela

$$R = \frac{U_f}{I_f} = \frac{\frac{U}{\sqrt{3}}}{I_f} = \frac{U}{\sqrt{3}I_f} \Rightarrow R = \frac{400}{5\sqrt{3}} = 46,2 \text{ } \Omega \dots\dots\dots 2 \text{ točki}$$

A12

V električnem vezju poteka prehodni pojav. Napetost na kondenzatorju se izraža z

$$u = 100e^{-pt} \text{ V, pri čemer je } p = 200 \text{ s}^{-1}.$$

Določite časovno konstanto prehodnega pojava.

(2 točki)

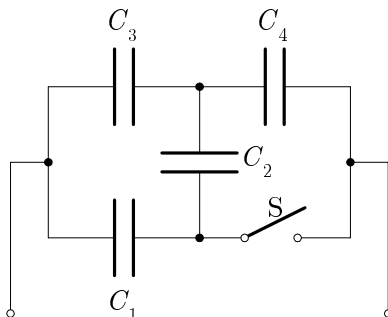
Rešitev in navodila za ocenjevanje

Časovna konstanta

$$pt = \frac{t}{\tau} \Rightarrow \tau = \frac{1}{p} = \frac{1}{200} = 5 \text{ ms} \dots\dots\dots 2 \text{ točki}$$

B01

Vezje kondenzatorjev s kapacitivnostmi $C_1 = 12 \text{ nF}$, $C_2 = C_4 = 6 \text{ nF}$ in $C_3 = 8 \text{ nF}$ je priključeno na napetost $U = 120 \text{ V}$. Stikalo S je razklenjeno.

- a) Izračunajte nadomestno kapacitivnost vezja. (2 točki)
- b) Izračunajte napetost U_4 na kondenzatorju kapacitivnosti C_4 . (2 točki)
- c) Izračunajte električno energijo W_3 v polju kondenzatorja kapacitivnosti C_3 . (2 točki)
- d) Izračunajte električno energijo W v polju kondenzatorjev pri sklenjenem stikalu. (2 točki)

Rešitev in navodila za ocenjevanje

- a) Nadomestna kapacitivnost pri razklenjenem stikalu

$$C_{12} = \frac{C_1 C_2}{C_1 + C_2} = \frac{12 \cdot 6}{12 + 6} = 4 \text{ nF}$$

$$C_n = \frac{(C_{12} + C_3) C_4}{(C_{12} + C_3) + C_4} = \frac{(4 + 8) \cdot 6}{(4 + 8) + 6} = 4 \text{ nF} \dots\dots\dots 2 \text{ točki}$$

- b) Napetost U_4

$$C_n U = C_n U_4 \Rightarrow U_4 = \frac{C_n U}{C_4} = \frac{4 \cdot 10^{-9} \cdot 120}{6 \cdot 10^{-9}} = 80 \text{ V} \dots\dots\dots 2 \text{ točki}$$

- c) Energija v tretjem kondenzatorju

$$W_3 = \frac{C_3 (U - U_4)^2}{2} = \frac{8 \cdot 10^{-9} (120 - 80)^2}{2} = 6,4 \text{ } \mu\text{J} \dots\dots\dots 2 \text{ točki}$$

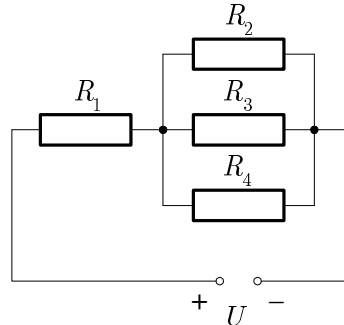
- d) Energija v kondenzatorjih po sklenitvi stikala

$$C_{nn} = \frac{(C_2 + C_4) C_3}{(C_2 + C_4) + C_3} + C_1 = \frac{(6 + 6) \cdot 8}{(6 + 6) + 8} + 12 = 16,8 \text{ nF}$$

$$W = \frac{C_{nn} U^2}{2} = \frac{16,8 \cdot 10^{-9} \cdot 120^2}{2} = 121 \text{ } \mu\text{J} \dots\dots\dots 2 \text{ točki}$$

B02

Vezje uporov z upornostmi $R_1 = 2 \Omega$, $R_2 = 9 \Omega$, $R_3 = 12 \Omega$ in $R_4 = 18 \Omega$ je priključeno na vir neznane napetosti U . Moč sproščanja toplote na uporu upornosti R_1 je $P_1 = 162 \text{ W}$.

- Izračunajte tok I_1 skozi upor upornosti R_1 . (2 točki)
- Izračunajte nadomestno upornost R_n sestavljenega bremena. (2 točki)
- Izračunajte priključeno napetost U . (2 točki)
- Izračunajte moč upora upornosti R_1 , če bi pregorel upor upornosti R_3 . (2 točki)

Rešitev in navodila za ocenjevanje

- a) Tok skozi prvi upor

$$I_1 = \sqrt{\frac{P_1}{R_1}} = \sqrt{\frac{162}{2}} = 9 \text{ A} \dots\dots\dots 2 \text{ točki}$$

- b) Nadomestna upornost

$$R_{1234} = R_1 + R_{234} = R_1 + \left(\frac{1}{R_2} + \frac{1}{R_3} + \frac{1}{R_4} \right)^{-1} = 2 + \left(\frac{1}{9} + \frac{1}{12} + \frac{1}{18} \right)^{-1} = 6 \Omega \dots 2 \text{ točki}$$

- c) Priključena napetost

$$U = R_n I_1 = 6 \cdot 9 = 54 \text{ V} \dots\dots\dots 2 \text{ točki}$$

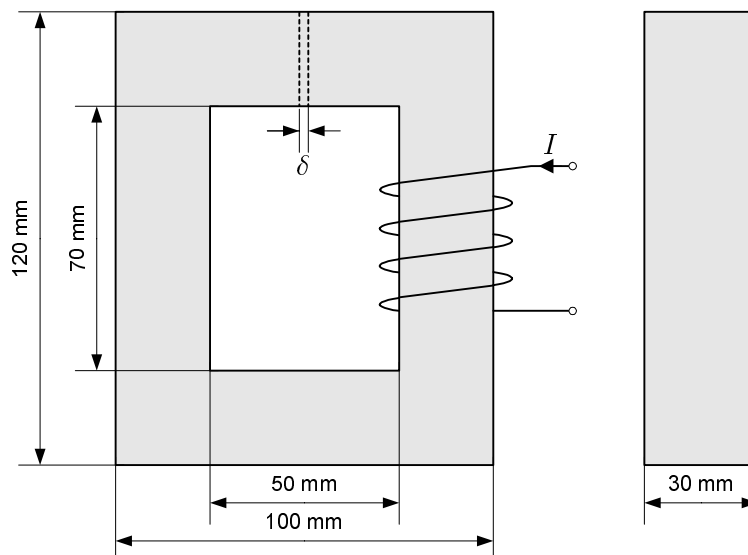
- d) Moč prvega upora pri pregorenem tretjem uporu

$$R_{124} = R_1 + \frac{R_3 R_4}{R_3 + R_4} = 2 + \frac{9 \cdot 18}{9 + 18} = 8 \Omega$$

$$P_1 = R_1 \left(\frac{U}{R_{124}} \right)^2 = 2 \left(\frac{54}{8} \right)^2 = 91,1 \text{ W} \dots\dots\dots 2 \text{ točki}$$

B03

Feromagnetno jedro je iz pločevine ARMCO. Magnetilna krivulja pločevine je na hrbtni strani izpitne pole. Pri toku I skozi navitje z $N = 200$ ovoji je v jedru gostota magnetnega pretoka enaka $B = 1,5$ T.

- Izračunajte magnetni pretok v jedru. (2 točki)
- Določite magnetno poljsko jakost v jedru. (2 točki)
- Izračunajte tok I skozi navitje. (2 točki)
- Na jedru napravimo zračno režo širine $\delta = 1$ mm. Kolikšen bi moral biti tok I_1 skozi navitje, da bi ostala gostota magnetnega pretoka v jedru enaka? (2 točki)

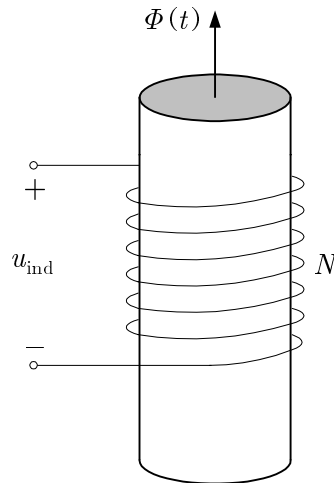
Rešitev in navodila za ocenjevanje

- Magnetni pretok v jedru
 $S = 25 \cdot 10^{-3} \cdot 30 \cdot 10^{-3} = 0,75 \cdot 10^{-3} \text{ m}^2$
 $\Phi = BS = 1,5 \cdot 0,75 \cdot 10^{-3} = 1,125 \text{ mWb} \dots\dots\dots 2 \text{ točki}$
- Magnetno poljsko jakost odčitamo z magnetilne krivulje
 $B = 1,5 \text{ T} \Rightarrow H = 30 \text{ A/m} \dots\dots\dots 2 \text{ točki}$
- Tok skozi navitje
 $I = \frac{Hl_s}{N} = \frac{30 \cdot 2 \cdot (75 + 95) \cdot 10^{-3}}{200} = 51 \text{ mA} \dots\dots\dots 2 \text{ točki}$
- Izračun toka skozi navitje v primeru zračne reže
 $I_1 = \frac{\frac{B}{\mu_0} \delta + H(l_s - \delta)}{N} = \frac{\frac{1,5}{4\pi \cdot 10^{-7}} \cdot 10^{-3} + 30 \cdot 339 \cdot 10^{-3}}{200} = 6,02 \text{ A} \dots\dots\dots 2 \text{ točki}$

B04

Na feromagnetnem stebru je navitje z $N = 80$ ovoji. Magnetni pretok v stebru določa kosinusna funkcija $\Phi = \Phi_m \cos(\omega t)$ Wb, ki ima amplitudo $\Phi_m = 2$ mWb in krožno frekvenco $\omega = 400$ rad/s.

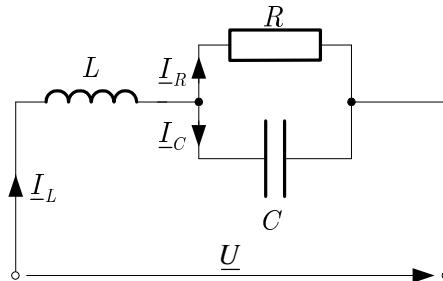
- Izračunajte amplitudo inducirane napetosti. (2 točki)
- Zapišite inducirano napetost u_{ind} kot časovno funkcijo. (2 točki)
- Kolikšna je inducirana napetost ob času $t = 13$ ms? (2 točki)
- Koliko obojev bi morali odvit, da bi bila inducirana napetost le še 60 % prejšnje? (2 točki)

Rešitev in navodilo za ocenjevanje

- Amplituda inducirane napetosti
 $U_m = \omega N \Phi_m = 400 \cdot 80 \cdot 2 \cdot 10^{-3} = 64$ V ..... 2 točki
- Inducirana napetost
 $u_{\text{ind}} = U_m \sin(\omega t) = 64 \sin(400 \text{ s}^{-1}t)$ V ..... 2 točki
- Inducirana napetost ob času $t = 13$ ms
 $u_{\text{ind}} = 64 \sin(400 \text{ s}^{-1}t)$ V = $64 \sin(400 \cdot 13 \cdot 10^{-3})$ V = $64 \sin(5,2)$ V
 $u_{\text{ind}} = -56,54$ V ..... 2 točki
- Število odvitih obojev
 V vsakem oboju se inducira enaka napetost, zato je treba odvit 40 % obojev.
 $\Delta N = 0,4N = 0,4 \cdot 80 = 32$ ..... 2 točki

B05

Podatki harmonično vzbujanega vezja so: $\underline{U} = 100 \text{ V}$, $R = 40 \text{ } \Omega$, $\omega L = \frac{1}{\omega C} = 20 \text{ } \Omega$.

- a) Izračunajte impedanco $\underline{Z}$ sestavljenega bremena. (2 točki)
- b) Izračunajte kazalec $\underline{I}_L$ toka skozi tuljavo. (2 točki)
- c) Izračunajte kazalec $\underline{I}_R$ toka skozi upor. (2 točki)
- d) Za koliko vatov bi se spremenila delovna moč sestavljenega bremena, če bi upor zamenjali z uporom upornosti $R_1 = 20 \text{ } \Omega$? (2 točki)

Rešitev in navodila za ocenjevanje

- a) Impedanca sestavljenega bremena
- $$\underline{Z} = j\omega L + \frac{\frac{R}{j\omega C}}{R + \frac{1}{j\omega C}} = j20 + \frac{40 \cdot (-j20)}{40 - j20} = 20j \left(1 - \frac{2}{2 - j} \right) = \frac{20}{2 - j}$$
- $$\underline{Z} = (8 + j4) \text{ } \Omega \dots\dots\dots 2 \text{ točki}$$
- b) Kazalec toka skozi tuljavo
- $$\underline{I}_L = \frac{\underline{U}}{\underline{Z}} = \frac{100}{8 + j4} = \frac{25}{2 + j} = (10 - j5) \text{ A} \dots\dots\dots 2 \text{ točki}$$
- c) Kazalec toka skozi upor
- $$\underline{I}_R = \frac{\underline{U} - j\omega L \underline{I}_L}{R}$$
- $$\underline{I}_R = \frac{100 - j20 \cdot (10 - j5)}{40} = \frac{-j200}{40} = -j5 \text{ A} \dots\dots\dots 2 \text{ točki}$$
- d) Spremenjena moč sestavljenega bremena
 Pri upornosti $R = 40 \text{ } \Omega$ je delovna moč
 $P = R I_R = 40 |j5|^2 = 1000 \text{ W}$
 Pri uporupu upornosti $R_1 = 20 \text{ } \Omega$ so po enakih formulah
 $\underline{Z}_1 = (10 + j10) \text{ } \Omega \Rightarrow \underline{I}_{L1} = (5 - j5) \text{ A} \Rightarrow$
 $\Rightarrow \underline{I}_{R1} = -j5 \text{ A} \Rightarrow P_1 = 1000 \text{ W} \dots\dots\dots 2 \text{ točki}$

B06

Moč trifazne termoakumulacijske peči je $P = 2,4 \text{ kW}$. V njej so tri enaka grela vezana v zvezdo brez nevtralnega vodnika in priključena na simetrični trifazni sistem. Efektivna vrednost medfazne napetosti je $U = 400 \text{ V}$.

- a) Izračunajte efektivno vrednost napetosti na enem grelu. (2 točki)
- b) Izračunajte efektivno vrednost tokov v faznih vodnikih. (2 točki)
- c) Izračunajte električno upornost posameznega grela. (2 točki)
- d) Kolikšna bi bila moč peči, če bi pregorela varovalka v enem od faznih vodnikov? (2 točki)

Rešitev in navodila za ocenjevanje

- a) Efektivna vrednost napetosti na enem grelu

$$U_f = \frac{U}{\sqrt{3}} = \frac{400}{\sqrt{3}} = 231 \text{ V} \dots\dots\dots 2 \text{ točki}$$

- b) Efektivna vrednost faznih tokov

$$P = \sqrt{3}UI \cos \varphi \Rightarrow I_f = \frac{2400}{\sqrt{3} \cdot 400 \cdot 1} = 3,46 \text{ A} \dots\dots\dots 2 \text{ točki}$$

- c) Električna upornost grela

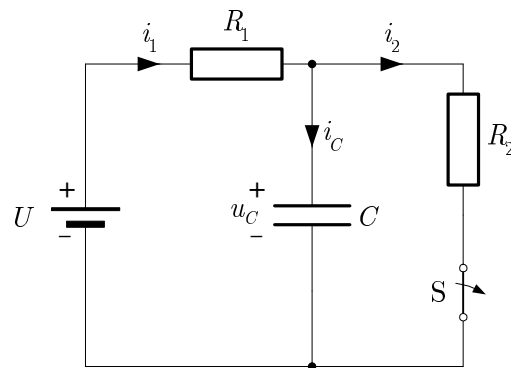
$$R = \frac{U_f}{I_f} = \frac{231}{3,46} = 66,7 \text{ } \Omega \dots\dots\dots 2 \text{ točki}$$

- d) Moč peči pri izpadu ene faze

$$P = \frac{U^2}{2R} = \frac{400^2}{2 \cdot 66,7} = 1200 \text{ W} \dots\dots\dots 2 \text{ točki}$$

B07

Vezje ima podatke: $U = 100 \text{ V}$, $R_1 = R_2 = 1000 \text{ } \Omega$ in $C = 1000 \text{ } \mu\text{F}$. **V času $t = 0$ razklenemo stikalo S.**

- a) Določite vrednost toka i_2 pred razklenitvijo stikala. (2 točki)
- b) Določite vrednost napetosti u_C pred razklenitvijo stikala. (2 točki)
- c) Izračunajte časovno konstanto prehodnega pojava. (2 točki)
- d) Izračunajte napetost na kondenzatorju eno sekundo po razklenitvi stikala. (2 točki)

Rešitev in navodila za ocenjevanje

- a) Tok i_2 pred razklenitvijo stikala

$$i_2 = \frac{U}{R_1 + R_2} = \frac{100}{2 \cdot 1000} = 50 \text{ mA} \dots\dots\dots 2 \text{ točki}$$

- b) Napetost u_C pred razklenitvijo stikala

$$u_C = \frac{U}{R_1 + R_2} R_2 = \frac{100}{2 \cdot 1000} \cdot 1000 = 50 \text{ V} \dots\dots\dots 2 \text{ točki}$$

- c) Časovna konstanta prehodnega pojava

$$\tau = R_1 C = 10^3 \cdot 10^{-3} = 1 \text{ s} \dots\dots\dots 2 \text{ točki}$$

- d) Napetost na kondenzatorju sekundo po razklenitvi stikala

$$u_C(t) = 50 \text{ V} + 50(1 - e^{-t/\tau}) \text{ V}$$

$$u_C(1 \text{ s}) = 50 + 50(1 - e^{-1}) = 81,6 \text{ V} \dots\dots\dots 2 \text{ točki}$$